

numer. 92, ubi testatur de communi. (20. An autem Falcidia sit detrahenda ex Legatis piis, quando pia causa, seu Ecclesia est instituta hæres? Opinio est fortiter controversa, et pro utraque parte enumeratur caterva Doctorum. Pro negativa tamen stat major pars, ut observat Barbosa l. 2. *Juris Eccles. univers.* c. 11, num. 95, et l. 3, c. 27, n. 87, adducens plurimos resolventes partem negativam esse veriorum, quos dicit esse sequendos, et Card. Petra loc. cit. num. 79, ubi dicit, quod plures recensentur rationes, quod non sit locus detraktioni Falcidiæ, quando agitur inter piæ causas.

(21. Hic tamen cum distinctione censeo esse procedendum; vel enim ipsæ causæ piæ, scilicet tam instituta hæres, quam legataria sunt æqualiter favorabiles cultui divino, Religioni, aut animæ testatoris, et tunc non est detrahenda Falcidia de legatis piis a causa pia instituta, quia non debet unum Altare discooperiri, ut aliud cooperiatur, ex Clement. *Quia contingit, de Religios. domib. c. Cum causam, de Præbend. et Authent. Quomodo oporteat Episcopos § Si vero;* et præsertim si in loco pio hæredi remaneat aliquod jus honorificum distribuendi legata pia, et aliquod commodum, ut de Societate hærede circa distribuendas dotes legatas, quod habeat jus distributionis considerabile et reversionis dotium in casu obitus sine filiis, ut dicit Rota in Hortana, seu Civitatis Castellane, *Falcidiæ 3 Martii 1684*, num. 8, coram Albergato, et notat Cardin. Petra loco cit. numer. 83, in fine. (22. Vel causa pia, seu Ecclesia instituta hæres est magis favorabilis cultui Divino, Religioni, aut animæ Testatoris, quam causa pia legataria, et tunc Ecclesia potest detrahere Falcidiam ex legatis piis, quia tunc privilegium non currit contra privilegiatum l. *Sed similes 8*, in princip. ff. *de Eccusat. tut. Novarius in Praxi for. q. 21*, n. 20. Gratian. *Disceptat. forens.* cap. 461, num. 15. Sfortia *de Restit. 1 part. quæst. 18*, art. 4, n. 52. Amostaz. loc. cit. numer. 38. (23. Vel causa pia legataria est magis favorabilis animæ Testatoris, quam causa pia instituta hæres, et in hoc casu ex Legatis piis non potest deduci Falcidia, nam privilegium, ut ex Legatis piis non deducatur Falcidia in d. *Authent. Similiter*, Cod. *ad Leg. Falcid.*, fundamentum suscipit in præsumpta voluntate Testatoris, qui cum possit illam prohibere, *Authent. Sed cum Testator*, Cod. *ad Leg. Falcid. Surd. de Aliment. tit. 8*, privil. 18, num. 10. Tondut. quæst. civil. tom. 1, cap. 73, numer. 14. Amostaz. loc. cit. n. 37. Rota part. 2, dec. 438, n. 1, part. 6, dec. 171, n. 13, part. 10, dec. 42, n. 44, videtur ob animæ suæ bonum velle ne detrahatur, quin potius ut integra Legata persolvantur; maxime si legata sint cum onere celebrationis Missarum pro suffragio Testatoris, per quod onus legatum redditur longe favorabilius ipsi Testatori.

(1) Jus demum detrahendi Falcidiam amittit hæres, qui res hereditarias subtrahit dolo, et rerum subtractarum emolumentum acquiritur fisco. Voet. in

(24. Unde Falcidia nullimode detrahitur a Legatis cum onere Missarum, vel pro exoneratione conscientiæ, quia certo supponitur Testatorem prævoluisse, et prædilexisse tale onus in suffragium ejus animæ; Card. Petra loc. cit. n. 84 et 85. Pasqualig. *de Sacrific. nov. leg.* tom. 2, tit. *de Legatis* qu. 1006, sub num. 4. Hodiern. *Controvers.* 19, sub num. 29. Rubeus *de Testam.* cap. 67, num. 203, et seq. Antonell. *de Regim. Eccles.* cap. 10, num. 67, cum sequent. Bassi tract. *de Sodalitatis* quæst. 16, numer. 4, et Luca *ad Franch. dec.* 612, num. 15. Larrea *Dec. Granaten.* 61, sub num. 44 et 45, ubi ita fuisse decisum testatur Altimar. *ad Rovit. dec.* 87, in princip. et Rota in Hortana seu Civitatis Castellane, *Falcidiæ 3 Martii 1684*, num. 2 et 3, coram Albergato. Vere enim in hoc debet considerari, et interpretari voluntas Testatoris, ut suffragio meliori, et velociori sibi consulere voluisse præsumendum sit.

(25. Falcidia non habet locum in testamento militis; l. 12. Cod. *de Testament. milit.* ibi: « In testamento Militis legem Falcidiæ, et in Legatis, et in Fideicommissis cessare explorati juris est. » (26. Neque Falcidia habet locum in casu, quo Testator prohibet Falcidiæ detraktionem a Legatis, etc. *Authent. Sed cum Testator*, Cod. *ad Legem Falcid.* ibi: « Sed cum Testator hoc expresse vetuit non ignarus, qui modus sit sui patrimonii, cessat Falcidia. » Concordat *Novella 1*, cap. 2, in fine, quibus juribus correctum est jus antiquum, per quod non licuit Testatori prohibere detraktionem Falcidiæ. (27. Hodie enim de jure communi potest Testator prohibere detraktionem ipsius Falcidiæ, ut constat ex cit. *Authent. Sed cum Testator*, Cod. *ad Legem Falcid.* et *Novella 1*, c. 2, in fine, et tenent communiter Doctores; Card. *de Aliment. tit. 8*, privil. 18, n. 10. Tondut. *Quæst. civil.* tom. 1, cap. 74, num. 14. Amostaz. *de Causis piis*, lib. 1, num. 47. (28. Immo Falcidia prohiberi potest a Testatore, non solum expresse, sed etiam tacite verbis generalibus, et æquipollentibus, quæ aliud commode significare non possint; Rota part. 2, dec. 438, num. 1, part. 6, dec. 171, num. 13, part. 10, dec. 42, num. 44. (29. Hinc censetur prohibita ex prohibitione alienationis; Rota par. 5, to. 2, dec. 582, num. 30, cum sequent. (30. Et ex eo quod Testator mandaverit integram suam hereditatem, vel Legatum ad aliquem pervenire; Rota part. 1, dec. 453, n. 3. (31. Idem procedit quoties voluit præstationem Legati esse adimplendam absque ulla diminutione; Rota part. 2, dec. 483, num. 3, par. 10, dec. 42, num. 46. (32. Falcidia non potest detrahi ab hærede, qui non confecit inventarium; Rot. part. 5, tom. 1, dec. 399, num. 4. *Authent. de Hæredit. et Falcid. § Hinc nobis versiculo; Si vero non fecerit.* Quæ conclusio procedit etiam de Jure canonico; Rota part. 10, dec. 54, num. 13 (1).

Pandect. lib. 35, tit. 2, num. 14. Idem dicendum si hereditatem vel indigno, vel incapaci restituat, et hoc casu ad Fiscum cum facultate deducendi Falci-

33. Dicta usque modo de Falcidia intelligenda sunt etiam de Trebellianica, salvis solummodo duabus differentiis. Prima quod Falcidia detrahatur a Legatis, donationibus mortis causa, ac Fideicommissis particularibus; Trebellianica vero a solo Fideicommissio universali. Secunda quod Legatum hæredibus Fideicommissio universali gravatis factum computetur in Trebellianica, leg. 31, ff. *ad Leg. Falcid.* ibi: « Sed in Fideicommissaria hereditate restituenda, sive Legatum vel Fideicommissum datum sit hæredi, sive deducere, sive percipere, vel retinere jussus est, in quartam ei imputatur. » Secus autem est de Falcidia, juxta dicta num. 11, per textum ibi allegatum. (34. Aliam adhuc differentiam affert Fachin. l. 5. *Controv.* cap. 5, scilicet quod Jure communi possit Testator prohibere detraktionem Falcidiæ, non item Trebellianicæ. Verum Julius Clarus § *Testamentum* qu. 62. Covarruv. in cap. *Raynaldus* § 3, num. 6, *de Testament.* Molina disput. 187, num. 23, et alii communiter hanc differentiam negant sustinendo Testatorem jure novo æque Trebellianicæ ac Falcidiæ detraktionem prohibere posse, et sic Rota part. 6, dec. 5, num. 10, et dec. 171, num. 14.

(35. Liberi, casu quo nimiis Legatis, vel Fideicommissio universali graventur, præter Legitimas deducunt etiam Falcidiam, vel Trebellianicam; Arg. c. *Raynaldus 16. de Testament.* in ejus summario sic expresse habetur: « In bonis patris, et matris, et aviæ habet quis debitam jure naturæ, in qua gravari nequit, et Filius rogatus de restituenda hereditate sub conditione, detrahit debitum jure naturæ, et Trebellianicam; » et arg. c. *Raynaldus 18.* tit. eod. in ejus summario sic expresse dicitur: « Filius rogatus restituere hereditatem detrahit tertiam jure naturæ, et quartam Trebellianicam, in quibus potest Legata relinquere, hæredes

diam transit hereditas. Voet. loc. cit. Bruneman. in *Cod.* lib. 6, tit. 50, l. 3, num. 2. Quid vero dicendum si hæres ad evitandum legatorum solutionem ab intestato potius succedere velit? Quocumque modo succedat, ad legata solvenda tenetur, et quamvis in penam fraudis jus detrahendæ Falcidiæ amississe videatur, diversum tamen in jure sancitum est. Duaren. *Comment. ad leg. Falcid.* tom. 2, pag. 442, § seq. et plur. tom. 4, *Disput. Anniver.* pag. 15. (EDIT. BARBIELL.)

(1) Ut iis, quæ de hoc argumento per Cl. nostrum Auctorem edisserunt, major lux affundi possit, ad rem maxime facit illud animadvertere: duplex nimirum hæredum genus a Jurisperitis distingui: Hæredes enim alii dicuntur *necessarii*, alii vero *non necessarii*, quos postremos sub nomine *Extraneorum*, vel *voluntariorum* comprehensos voluit Justinianum Jus. *Instit.* lib. II, tit. 19, § Sui autem, etc.

Hæredes porro *necessarii* dicendi sunt, quos ipse testator in portione legitima h. e. ex legum præscripto iisdem debita instituere cogitur. Hujusmodi sunt descendentes in linea recta, aut his non extantibus ascendentes in eadem linea recta. Hisce quidem legitima hereditatis portio, sive legitimum honorum subsidium, ut loquuntur leges, tam necessario debetur, ut si præteriti fuerint, aut injuste exhereditati testamentum irritum evadit, aut rumpitur quantum ad hæredes institutos; h. e. agere possunt pro testa-

mentum rescissione; qua subsecuta succedent prædicti liberi ab intestato suis parentibus, non pro modo legitime, sed in universum. Gothofred. in leg. *Omnimode 50.* Cod. *De Inofficios. Testam.* Minime vero irritum evadet testamentum quantum ad cætera, quæ firma permanere debent, h. e. legata, et fideicommissa, etc. *Auth. Ex causa Cod. de Liberis Præteritis*, etc. Idem quoque contingit circa liberos immerito, atque injuste exhereditatos. Lege *Novellam 115*, cap. 5. Sin vero minus legitima portione iisdem Hæredibus *necessariis* fuerit relictum, dabitur iisdem actio ad petendum complementum; sive *condictio ex lege* ad explendum id, quod legitime forte defuerit, quam doctores vocitare solent non tam *querelam inofficiosi*, sed actionem *expletoriam laud. leg. Omnimodo Cod. De Inofficios. Testam. et laud. Novel. 115*, cap. 5, atque *Instit.* lib. II, tit. 19, § Sed hæc. De quantitate autem portionis legitime Hæredibus *necessariis* debite adeatur Codex Justiniani *Auth. de Triente, et Semisse*, quæ incip. *Novissima lege*, etc. tit. *De Inofficios. testam.* Ex leg. *Quoniam 52*, tit. laud. ubi præscriptum occurrit ut onera, dilationes, conditiones, aliæve dispositiones adjunctæ forte legitime debite, gravamen aut modum inducentes pro non adjunctis haberentur; atque res ita procedat, quasi nihil eorum testamento additum esset; illo tantum excepto casu cum filius ipse gravamini imposito legitime consentiet: leg. *Si quando 53*, § 1. Cod. *De*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(38. Plura in Pandectis hoc titulo occurrunt, quæ jure novissimo correctæ sunt. Non inutile est ea adnotare.

I. Pertinebat olim Lex Falcidia ad ea quoque legata, quæ Deo relinquebantur, leg. 1. § 5. hoc tit. Sed per *Novell.* 131. hoc jus correctum, cautumque est, detrahendam haud esse Falcidiam in Legatis ad pias causas, licet non indistincte, sed sub certa limitatione, si hæres in mora deprehendatur. Interim tamen in Foro obtinuit indistincte, in Legatis ad pias causas cessare detractionem Falcidiæ, idque etiamsi pia causa hæres sit instituta, nam quum hæres hoc casu non reperiatur Privilegiatus, debet uti jure communi; Confer *Barry de Success.* tom. 2. lib. 15. tit. 7. numer. 8. Ex qua ratione rejicienda videtur distinctio, quam tradit Auctor n. 42. et duob. sequent.

II. Detractio Falcidiæ non pertinebat olim ad Donationes mortis causa, d. l. 1. § 8. hoc tit. At pertinet ex l. 5. Cod. hoc tit. et l. 1. Cod. de *Donat. mortis causa.*

III. Olim Testator prohibere haud poterat detractionem Falcidiæ, ita ut nec pactum Testatorem inter et Hæredem valeret ne Falcidia uteretur, et ut certam pecuniam, si contra fecisset, præstaret; l. 15. § 1. hoc titulo, ubi hæc redditur ratio, quod Privatorum cautione Legibus haud sit refragandum. Immo conditio hæc: «Haud hæres beneficium Falcidiæ amitteret» fraudis causa adscripta videbatur, eaque propter habebatur perinde, ac si non esset adscripta, leg. 22. ff. hoc titul.

FALSUM, FALSARIUS.

SUMMARIUM.

1. Falsum quid sit? — 2. Ad crimen falsi quæ requiruntur. — 3. Falsum committitur principaliter

Inofficioso Leg. Multi ff. De Liber. et Posthum. et leg. Cum donationis 54. Cod. *De Transaction.*

Si itaque testator, cum agitur de hujusmodi Hæredibus necessariis hæreditatem suam plus æquo legatis oneraverit, jus profecto competet hisce hæredibus detrahendi ex asse legitimam, seu quidquid ad illam complendam defuerit; legitima enim portio Jure naturæ debetur liberis, uti docet Innocentius III, in Cap. *Raynucius* 16. *De Testament.* in quod lege Doctissimum Gonzalez in *Adnotationibus* ad laud. Cap. n. 15. Quod et de aliis hæredibus necessariis pariter affirmari posse videtur.

Utrum vero hujusmodi hæredes necessarii post detractam portionem legitimam ex asse, jus quoque habeant deducendi præterea quartam Falcidiam ex legatis, et Trebellianicam ex fideicommissis, gravissima, et satis implexa quæstio est inter Juris prudentes hinc inde dissidentes; ac pro alterutra parte decertantes. Utriusque partis argumenta, et rationes refert, atque expendit laud. Gonzalez in *Notis* ad laud. c. *Raynucius* n. 22. Qua quidem in re haud abhorrerem a sententia Donelli, Vinnii, aliorumque insignium Jurisperitorum, cui et laud. Gonzalez adheret, uti videre est in laud. *Adnotationibus*, qua quidem sententia discrimen interponitur inter Jus Civile et Canonicum, et jure quidem Civili hæredibus necessariis solam legitimam ipsis debitam ex asse deducere, sibi que retinere fas et jus erit. *Novell.* 1, cap. 1, facit etiam ad hoc lex *Papinian.* 8,

Sed in *Novella* 1. cap. 12. facta est Testatori potestas quartam plane prohibendi, qua facultate concessa evidens quoque est valere hodie pactum inter Hæredem, et Testatorem de non detrahenda quarta secus ac olim. Si enim prohiberi testamento potest Falcidia, renunciari et ei potest inter vivos.

IV. Hæres aliquod subtrahens ex hæreditate, exuebatur olim Falcidia, intuitu istius rei quam intervererat, vel etiam suam esse contenderat; l. 58. in fine, hoc tit. l. 6. ff. *de his quæ ut indign.* At ubi Justinianus introduxit Beneficium inventarii in lege final. Cod. *de Jur. deliberan.* simul in § 10. cit. Legis, constituit. Hæredes celantes aliquod dolose ex rebus Hæreditariis, pœna duplici esse plectendos, salva quarta, ne hæres bis puniretur. Sed in *Novella* 1. cap. 2. noviter statuit, ut hæres de subtractione rei hæreditariæ convictus, amittat Falcidiam, in favorem legatariorum, et quidem penitus non tantum intuitu rei sublata.

V. Jure digesterum propter mortis causa capionem locus non erat beneficium hujus quartæ; l. 93. ff. hoc tit. Sed postquam jure novo admissa est Falcidia in mortis causa donationibus, eadem locum quoque sibi vindicat in tali mortis causa capione, qua Hæres conditionis implendæ causa, aliquid alteri et propriis bonis elargiri debet, leg. penult. Cod. hoc. titulo.

(39. Vide et alias differentias apud *Strykium in Usu modern. Pandectar.* lib. 35. tit. 2. qui simul recte explicat, quomodo æstimatio Falcidiæ ineunda in annuis Legatis, tum in Legato alimentorum.

quatuor modis. — 4. *Dicto* crimen Falsi committitur primo per testes, qui falsum testimonium dicunt vel verum supprimunt. — 5. Testis falsidicus tres lædit, Deum, Judicem, et partem. — 6. Secundo falsum

§ 9, ubi instituti hæredes removentur a querela inofficiosi, si habeant Falcidiam ex legatis. Et § 15. Si quis, etc. impuberes adrogati, qui movere poterant querelam inofficiosi, ab eadem excluduntur, cum habeant quartam ex Constitutione D. Pii. Aliter vero sese res habet juxta Canonici juris præscripta; etenim hæredes necessarii ex asse paterno prius deducant legitimam juri naturæ debitam, in qua prægravari non poterant; deinde Falcidiam, aut Trebellianicam ex legatis, et fideicommissis; quod quidem manifestissime pateat ex Cap. *Raynucius* et ex Cap. *Raynaldus*, per Auctorem nostrum laud. Quandoquidem Jus Canonicum magis favere solet causæ filiorum, eorumque commodis uberius prospicere. Hinc in Cap. *Cum haberet De Eo, qui duxit*, etc. filiis illegitimis, atque ex damnato coitu procreatis jubentur parentes adulteri alimenta necessaria subministrare, secundum quod iisdem (Parentibus) suppetunt *Facultates*; cujusmodi quidem filios constat spectato rigore juris Civilis hoc beneficio privari. Lege *Authent. Licet*, et *Authent. Ex complexu*. Cod. *de Incestis Nuptiis*.

Demum si agatur de hæredibus non necessariis, isti quidem præcedent legatarios ad quartam Falcidiam consequendam. Adeantur tit. ff. et Cod. *Ad legem Falcidiam*; si vero Fideicommissis hæreditas fuerit gravata deducant hæredes quartam Trebellianicam, uti abunde constat ex laud. *juribus.* (EDIT. NEAPOL.)

committunt *dicto* testes, qui interrogati respondent se non recordari; vel versute, et obscure. — 7. Tertio falsum committunt *dicto*, qui testem subornant. — 8. Quinto falsum committunt *dicto* illi Judices, qui dolo malo contra Legis sententias pronunciant. — 9. Quinto falsum committunt *dicto* illi Advocati, qui parti adversæ causam revelant, et partem adversam jurant. — 10. *Scripto* crimen Falsi committitur primo si Notarius scripserit, vel signaverit, seu firmaverit falsum testamentum, vel instrumentum. — 11. Secundo si notarius, vel quilibet alius in alterius testamento, se scripserit hæredem, vel sibi Legatum adscripserit. — 12. Tertio si quis exemplat aliquam copiam ab originali diversam. — 13. Quinto si quis manum alterius in ejusdem, vel tertii præjudicium falsificaverit. — 14. Quinto si quis mutet diem, et tempus in aliqua scriptura. — 15. Sexto si quis nomen, vel cognomen fraudulenter sibi mutaverit, et scripserit. — 16. *Facto* crimen falsi committitur etiam pluribus modis. Primo quando quis corrumpit, abrasit, vel cancellavit scripturas, vel aliquid delevit. — 17. Fem si quis scripturas combusserit, laceraverit, vel aliter destruxerit. — 18. Item si quis scripturas subriperit, et occultaverit. — 19. Secundo si venditores, et emptores pondera, vel mensuras legitimas corruerit. — 20. Tertio quando aliqua femina alienum partum tamquam ex se natum supponit. — 21. Quarto prohibendo aliquem testari, vel testamentum mutare. — 22. Quinto, si quis aliquem ad testandum compulerit. — 23. Sexto quando eadem res venditur duobus. — 24. Septimo, quando quis alienis insignibus usus est, vel falso diplomate vias commovit. — 25. Octavo, si quis in scripturis corruerit sigillum proprium. — 26. Nono, quando quis se pro milite gerit, cum non sit miles, vel falso sibi assumit titulos honoris, vel status. — 27. Decimo, quando mercibus adulterina, seu minus utilis materia adjungitur. — 28. Undecimo, supponendo unam personam pro alia in celebratione alicujus contractus. — 29. Duodecimo, quando quis utitur dolose indumentis sexui et conditioni personæ non convenientibus. — 30. Tertiodecimo, quando Aromatarius adulterat medicamenta dando quid pro quo. — 31. Quartodecimo, quando quis proposita Edicta dolo malo corrumpit, vel utatur falsis constitutionibus. — 32. Quintodecimo, fabricando falsam monetam. — 33 ad 56. Falsum circa monetam quibus modis committatur. — 37. *Usu*, seu potius *abusu* committitur crimen Falsi dupliciter. Primo modo quando quis scienter utitur falsitate ab aliis confecta. — 38. Secundo, quando quis producit dolose et scienter falsos articulos a se fabricatos. — 39. Litteræ Apostolicæ possunt falsari novem modis, qui assignantur. — 40 ad 44. Pœnæ falsantium

(1. Falsum, seu falsitas est veritatis immutatio dolo malo in alterius præjudicium facta, Raynald tom. 2. in *Rubric.* cap. 18. num. 7. et sequent. Ameno *de Delict. et pen.* tit. 6. *de Crim. fals.* n. 2. et est in re communis. (2. Ad crimen Falsi tria requiruntur. Primo, ut immutetur, seu pervertatur veritas; *Authent. de Instr. caut. et fide*, collat. 6. *Novell.* 73. in princ. Secundo, ut id dolo malo fiat, sive animo corrupendæ veritatis in alterius fraudem; l. 1. et l. *Impuberem* 22. ff. et leg. *Nec ad exemplum* 20. Cod. *ad Leg. Cornel. de Fal.* Tertio, ut Falsitas fiat cum notabili damno alterius, ita ut alteri noceat, vel nocere possit, etsi forsitan impediatur; leg. *Qui Falsas*. 6. et leg. *Si Falsos* 8. Cod. *ad Leg. Cornel. de Falsar.* alioquin uno horum deficiente non dicitur quis proprie falsarius, nec tenetur pœna falsi, cit. leg. *Nec ad exemplum* 20. ad L. *Cornel. de Falsar.* (3. Fal-

litteras Apostolicas assignantur. Primo sunt ipso facto excommunicati. — 45. Secundo, si sint Clerici, sunt ipso jure privati Officiis, et Beneficiis Ecclesiasticis. — 46 ad 48. Tertio, et prævia degradatione, Curia seculari tradendi. — 49. Quarto falsis litteris Apostolicis utentes, si Clerici sunt, Officiis, et Beneficiis privantur, si Laici, sunt ipso facto excommunicati. — 50. Falsis litteris utentes, et falsas litteras impetrantes, æquiparantur. — 51. Nihilominus tamen plurimi susinent contrarium. — 52. Quinto, qui scienter habent falsas litteras Apostolicas, nisi intra viginti dies illas lacerent, aut restituant, subjacent excommunicationi. — 53. Etiamsi illis non utantur, nec utendi intentionem habeant. — 54. Falsans litteras Apostolicas etiam semel tantum, incurrit pœnas. — 55 ad 56. Falsarius etiam occultus incurrit pœnam, excepta degradatione. — 57. Pœnæ contra falsantes procedunt, quamvis nullum, aut modicum damnum emergat. — 58 ad 60. Quæ Bulla et littera veniant nomine litterarum Apostolicarum in ordine ad pœnas. — 61. Falsificans litteras Papæ, et Imperatoris punitur pœna mortis. — 62. Sic etiam Falsificans litteras Supremorum Principum. — 63. Et alicubi aliorum Magistratum. — 64. Pœna Clerici falsificantis sigillum Principis. — 65. Pœna Cler. fals. vel litteras Episcopi, vel Capituli. — 66 ad 67. Pœna Regularium sigillum vel litteras Prælatorum falsificantium. — 68. Pœna ordinaria committentis quodcumque crimen Falsi. — 69. Pœna falsi testis in causis civilibus, et criminalibus. — 70. Quid si falsus testis sit Clericus. — 71. Quando hæc pœna limitetur. — 72. Pœna Notarii scribentis Falsum testamentum, vel instrumentum. — 73. Qua punitur etiam falsificans manum alicujus. — 74. Pœna Advocati, et Procuratoris Falsum committentis. — 75. Pœna Judicis. — 76. Pœna Falsificantium legitimas mensuras, et pondera. — 77. Pœna fabricantium Falsam monetam. — 78. Pœna impediendum aliquem testari, vel jam factum testamentum mutare, vel ad testandum compellendum. — 79. Pœna supponentis Falsum partum. — 80. Pœna eorum, qui Falsum committunt supprimendo scripturas publicas, vel libros mercatorum. — 81. Pœna gerentis se pro Curia. — 82 ad 85. Quando limitetur hæc regula. — 84. Aliorum Falsariorum pœnæ, remissive. — 85 ad 86. Ad hoc, ut quis de Falso pœna ordinaria puniri possit, quæ requirantur. — 87. Aliæ pœnæ falsariorum. — 88. Eorum malitia cavenda. — 89. Falsi definitio completur. — 90. Ejus species ad duo summa capita reducentur. — 91. An is qui adulterinum testamentum recitavit lege *Cornelia* teneatur. — 92. An qui veritatem reticuit. — 93. An denique qui, testimonio suo vendito, adversarium tamen juit.

sum, seu falsitas committitur principaliter quatuor modis, scilicet *Dicto*, *Scripto*, *Facto*, *Usu*, seu potius *Abusu*, *Farinac. Prax. crimin.* 6. lib. 5. sect. 16. q. 150. n. 6. *Mascard. de Probat. Conclus.* 739. num. ult. *Engel.* l. 5. *Decretal.* tit. 20. n. 2. *Pirhing. ibid.* n. 1. *Reiffenstuel. ibid.* num. 2. et alii passim.

(4. *Dicto* crimen Falsi committitur multifariam. Primo falsum committunt *Dicto* testes, qui falsum testimonium dicunt in judicio, vel verum supprimunt dolo malo, textu expresso in cap. *Falsidicus* 1. *de Crim. Falsi*, ibi: «Falsidicus testis... nterque reus est, et qui veritatem occultat, et qui mendacium dicit, quia et ille prodesse non vult, et iste nocere desiderat.» Idem præcise habetur in c. *Quisquis* 11. quæst. 3. concordat l. 1. et l. *Falsi pœna* 20. ff. *Ad leg. Cornel. de Falsar.* (5. Testis Falsidicus tres lædit: Deum, Judi-